

■ ВЛАДИМИР ГРУСМАН РОССИЙСКИЙ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ	22
■ ОЛЬГА КАРПОВА ИВАН ЗАРЕЦКИЙ И РОССИЙСКИЙ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ	26
■ НАТАЛЯ ВИЗІР ПРОВІСНИК УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМОЛОГІЇ	34
■ ОЛЕСЬ ПОШИВАЙЛО ВЕРШИННЕ ЯВИЩЕ УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА	50
Лондонський спомин	51
Національний науково-видавничий керамологічний проект	55
Мискарський зачин	57
Українська кераміка в Російському етнографічному музеї	63
Перманентна мінливість стилістики глиняних виробів	70
Наростання кризових явищ у гончарстві України (1893–1926)	72
«Найбільш шкідливе та небезпечне кустарне виробництво» (1927–1930)	76
Занепад традиційного гончарства в Україні (1930-ті – 1980-ті)	84
Марність спроб відродження згаслих гончарних осередків (кінець ХХ – початок ХХІ століття)	85
Місце й роль мальованої миски в українській хаті	88
Миска в традиційно-побутовій культурі українців	90
Червона глина	90
Асортимент	92
Побутова регламентація	93
Місце зберігання	94
Родильні звичаї	95
Весільна обрядовість	96
Календарна звичаєвість	98
Замовляння й ворожіння	99
Семіотичні функції	101
Студії опішнянського гончарства	102
Анастасій Зайкевич	102
Віктор Василенко	106
Іван Зарецький	108
Михайло Русов	111
Яків Риженко	112
Євгенія Дмитрієва	114
Катерина Матейко	117
Юрій Лащук	117
Борис Бутник-Сіверський	119
Олексій Дмитренко	120
Віктор Фурман	121
Леонід Сморгж	122
Володимир Качкан	124
Віталій Ханко	125
Олесь Пошивайло	126
Олена Клименко	128
Віктор Міщанин	130
Олена Щербань	131
Опішнянські мальовані миски та інші вироби на головних виставках 1882–1913 років	134
Колекціонування опішнянської кераміки	145
Технологія виготовлення опішнянських мальованих мисок (за дослідженням Івана Зарецького)	165
Добування глини	165
Підготовка формувальної маси	170
Формування	172
Сушіння	180
Фарби	180
Декорування	182
Поливо	186
Випалювання	189
Статистика	215
Розподіл праці в родинах мисочників	216
Проблеми атрибуції творів	219
Різновиди мальованих мисок, їх етнографічні назви	219
Походження назв	221
Спотворені відомості про миски	226
Метрологія	230
Місце виготовлення	232
Час створення	238
Авторство	240
Достовірність колекційних описів	242
Принципи побудови альбому	244
На карб!	247
Джерела	248
Вдячність	260

КАТАЛОГ колекції Російського етнографічного музею

ШЛЬОНКА

Двійник.....	264
Трійник.....	265

ПРÓСТА

Двійник.....	266
Трійник.....	267
Четверик.....	273
П'ятерик.....	275

КАНДІЙКА

Одиначка.....	276
Двійник.....	306
Трійник.....	344
Четверик.....	434
П'ятерик.....	456

СОУСНИК

Трійник.....	473
Четверик.....	477

ПОЛУМИСОК

Четверик.....	478
П'ятерик.....	494

ТАРІЛКА НІМЕЦЬКА

Двійник.....	501
Трійник.....	502
Четверик.....	506
П'ятерик.....	510

БЛЮДЦЕ

514

ЛЯПОШНИЦЯ

518

АНОТАЦІЇ.....519

ДОДАТКИ.....565

Гончарна мальовка на мисках зі збірки Анастасія Зайкевича 1880–1881 років (з альбому «Мотивы малороссийского орнамента гончарных изделий»).....	566
Традиційні форми й мотиви орнаментів мисок зі збірки Природничо-історичного музею Полтавського губернського земства (з альбому «Украинское народное творчество. Серия VI. Гончарные изделия. Выпуск 1-ый. Типы украинской гончарной посуды»).....	582
Ілюстрований словник орнаментальних мотивів опішнянських мальованих мисок другої половини ХІХ століття.....	586
Рукописна керамологічна спадщина Івана Зарецького в Російському етнографічному музеї	
• «Список предметов, собранных для Этнографического Отдела Русского Музея Императора Александра III и отправленных 13 ноября 1902 года И.А.Зарецким».....	592
• «Промыслы» (17.06.1903).....	597
• «Гончарные изделия. Полтавская губ., Зеньковский у. м.Опошня» (17.06.1903).....	598
• «Гончарные изделия (Особая нумерация). Все гончарн. изделия Полтавской губ. Зеньковск. у.» (23.12.1903).....	600
• «В Канцелярию Русского Музея Императора Александра III И.А.Зарецкого Отчет» (23.12.1903).....	602
• «Кафели» (1908).....	605

ПЕРСОНАЛІЇ СПІВАВТОРІВ.....608

МИТТЄВОСТІ СПІВПРАЦІ.....614

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....620

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК.....624

Інформація.....627

Содержание

■ ВЛАДИМИР ГРУСМАН РОССИЙСКИЙ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ	22
■ ОЛЬГА КАРПОВА ИВАН ЗАРЕЦКИЙ И РОССИЙСКИЙ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ	26
■ НАТАЛЬЯ ВЫЗИР ПРЕДВЕСТНИК УКРАИНСКОЙ КЕРАМОЛОГИИ	34
■ ОЛЕСЬ ПОШИВАЙЛО ВЕРШИННОЕ ЯВЛЕНИЕ УКРАИНСКОГО ГОНЧАРСТВА	50
Лондонское воспоминание	51
Национальный научно-издательский керамологический проект	55
Мисочный зачин	57
Украинская керамика в Российском этнографическом музее	63
Перманентная изменчивость стилистики глиняных изделий	70
Нарастание кризисных явлений в гончарстве Украины (1893–1926)	72
«Наиболее вредное и опасное кустарное производство» (1927–1930)	76
Упадок традиционного гончарства в Украине (1930-е – 1980-е)	84
Тщетные попытки возрождения угасших гончарных центров (конец XX – начало XXI века)	85
Место и роль расписной миски в украинском доме	88
Миска в традиционно-бытовой культуре украинцев	90
Красная глина	90
Ассортимент	92
Бытовая регламентация	93
Место хранения	94
Родильные обычаи	95
Свадебная обрядность	96
Календарные обычаи	98
Заговоры и гадания	99
Семиотические функции	101
Исследования опошнянского гончарства	102
Анастасий Зайкевич	102
Виктор Василенко	106
Иван Зарецкий	108
Михаил Русов	111
Яков Рыженко	112
Евгения Дмитриева	114
Екатерина Матейко	117
Юрий Лацук	117
Борис Бутник-Сиверский	119
Алексей Дмитренко	120
Виктор Фурман	121
Леонид Смерж	122
Владимир Качкан	124
Виталий Ханко	125
Олесь Пошивайло	126
Олена Клименко	128
Виктор Мищанин	130
Елена Щербань	131
Опошнянские расписные миски и другие изделия на главных выставках 1882–1913 годов	134
Коллекционирование опошнянской керамики	145
Технология изготовления опошнянских расписных мисок (в исследовании Ивана Зарецкого)	165
Добывание глины	165
Подготовка формовочной массы	170
Формовка	172
Сушка	180
Краски	180
Декорирование	182
Полива	186
Обжиг	189
Статистика	215
Распределение труда в семьях мисочников	216
Проблемы атрибуции произведений	219
Разновидности расписных мисок, их этнографические названия	219
Происхождение названий	221
Искажённые сведения о мисках	226
Метрология	230
Место изготовления	232
Время создания	238
Авторство	240
Достоверность коллекционных описей	242
Принципы построения альбома	244
На счёт!	247
Источники	248
Благодарность	260

ШЛЁНКА

Двойник	264
Тройник	265

ПРОСТА

Двойник	266
Тройник	267
Четверик	273
Пятерик	275

КАНДИЙКА

Одиночка.....	276
Двойник	306
Тройник	344
Четверик	434
Пятерик	456

СОУСНИК

Тройник	473
Четверик	477

ПОЛУМИСОК

Четверик	478
Пятерик	494

ТАРЕЛКА НЕМЕЦКАЯ

Двойник	501
Тройник	502
Четверик	506
Пятерик	510

БЛЮДЦЕ

514

ЛЯПОШНИЦА

518

АННОТАЦИИ 519

ДОПОЛНЕНИЯ 565

Гончарная роспись на мисках из собрания Анастасия Зайкевича 1880–1881 годов (из альбома «Мотивы малороссийского орнамента гончарных изделий»)	566
Традиционные формы и мотивы орнаментов мисок из собрания Естественно-исторического музея Полтавского губернского земства (из альбома «Украинское народное творчество. Серия VI. Гончарные изделия. Выпуск 1-ый. Типы украинской гончарной посуды»)	582
Иллюстрированный словарь орнаментальных мотивов опошнянских расписных мисок второй половины XIX века.....	586
Рукописное керамологическое наследие Ивана Зарецкого в Российском этнографическом музее	
• «Список предметов, собранных для Этнографического Отдела Русского Музея Императора Александра III и отправленных 13 ноября 1902 года И.А.Зарецким».....	592
• «Промыслы» (17.06.1903)	597
• «Гончарные изделия. Полтавская губ., Зеньковский у. м.Опошня» (17.06.1903)	598
• «Гончарные изделия (Особая нумерация). Все гончарн. изделия Полтавской губ. Зеньковск. у.» (23.12.1903)	600
• «В Канцелярию Русского Музея Императора Александра III И.А.Зарецкого Отчет» (23.12.1903).....	602
• «Кафели» (1908)	605

ПЕРСОНАЛИИ СОАВТОРОВ 608

МГНОВЕНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА 614

ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ 620

ГЕОГРАФИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ 624

Информация..... 627

Contents

■ VLADIMIR GRUSMAN THE RUSSIAN MUSEUM OF ETHNOGRAPHY	22
■ OLGA KARPOVA IVAN ZARETSKYI AND THE RUSSIAN MUSEUM OF ETHNOGRAPHY	26
■ NATALIYA VYZIR A FORERUNNER OF THE UKRAINIAN CERAMOLOGY	34
■ OLES POSHYVAILO THE PHENOMENON OF UKRAINIAN POTTERY	50
The Reflections on a Visit to London.....	51
National Scientific Publishing Project in Ceramics Studies	55
Beginning of Bowl-Making	57
Ukrainian Ceramics in the Collection of The Russian Museum of Ethnography	63
Permanent Changes in Earthenware Stylistics.....	70
Critical Moments in Ukrainian Pottery Development (1893–1926).....	72
«The Most Harmful and Dangerous Handicraft» (1927–1930)	76
Decline of Traditional Pottery in Ukraine (1930s–1980s)	84
Failure of Attempts to Revive the Declining Pottery Centres (late 20th – early 21st century)	85
Place and Role of Painted Bowls in Peasant's Hut.....	88
Bowl in Traditional Everyday Life of Ukrainians	90
Red clay	90
Assortment	92
Rules of usage	93
Places of storage	94
Maternity rituals.....	95
Wedding customs	96
Calendar customs	98
Charm and fortune-telling	99
Semiotic functions	101
Studies of Opishne Pottery	102
Anastasiy Zaikevych	102
Viktor Vasylenko	106
Ivan Zaretskyi	108
Mykhailo Rusov.....	111
Yakiv Ryzhenko	112
Yevheniya Dmytriyeva	114
Kateryna Mateiko	117
Yuriy Lashchuk.....	117
Borys Butnyk-Siverskyi.....	119
Oleksiy Dmytrenko.....	120
Viktor Furman.....	121
Leonid Smorzh	122
Volodymyr Kachkan.....	124
Vitaliy Hanko.....	125
Oles Poshyvailo	126
Olena Klymenko.....	128
Viktor Mishchanyn	130
Olena Shcherban	131
Opishne Painted Bowls and Other Earthenware at Major Exhibitions in a Period of 1882–1913	134
Collecting of Opishne Ceramics.....	145
Techniques of Opishne Painted Bowl Production (in Ivan Zaretskyi's studies)	165
Extraction of clay	165
Preparation of moulding pulp.....	170
Shaping	172
Drying	180
Paints	180
Ornamenting.....	182
Glazes	186
Firing	189
Statistics	215
Labour division in bowls-maker's families.....	216
Problems of the Artifacts Attribution.....	219
Variety in painted bowls and ethnographic terminology	219
Origin of names	221
Distorted information on the bowl.....	226
Metrology	230
Place of production	232
Dating of production	238
Authorship.....	240
Reliability of collection descriptions	242
Principles of Album Content Development.....	244
In Remembrance Forever!	247
Sources.....	248
Acknowledgements.....	260

LIST of objects from the collection of The Russian Museum of Ethnography

SHLIONKA

Dviynyk.....	264
Triynyk.....	265

SIMPLE BOWL

Dviynyk.....	266
Triynyk.....	267
Chetveryk.....	273
Pyateryk.....	275

KANDIYKA

Odynachka.....	276
Dviynyk.....	306
Triynyk.....	344
Chetveryk.....	434
Pyateryk.....	456

SAUCE BOAT

Triynyk.....	473
Chetveryk.....	477

PLATTER

Chetveryk.....	478
Pyateryk.....	494

'GERMAN PLATE'

Dviynyk.....	501
Triynyk.....	502
Chetveryk.....	506
Pyateryk.....	510

SAUCER514

LIAPOSHNYTSIA518

ANNOTATIONS519

APPENDIX565

Painting on Pottery Bowls from Anastasiy Zaikevych's Collection of 1880-1881 (from the album «Motifs of Little Russian Pottery Ornaments»).....	566
Traditional Forms and Motifs of Bowls Ornamentation from the Collection of the Natural History Museum of Poltava Province Zemstvo (from the album «Ukrainian Folk Art Creativity. Series VI. Pottery. Issue 1. Types of the Ukrainian Earthenware»).....	582
Illustrated Dictionary of Ornamental Motifs on Opishne Painted Ceramic Bowls of the Second Half of the 19th Century...	586
Ivan Zaretskyi's Manuscripts on Ceramology	
• «List of objects collected for the Russian Museum of Emperor Alexander III (Department of Ethnography) and sent on November, 13th, 1902 by I.A. Zaretskyi».....	592
• «Crafts» (17/06/1903).....	597
• «Earthenware. Poltava Province, Zinkiv District, Town of Opishne» (17/06/1903).....	598
• «Earthenware (Special numeration). All pottery objects from Poltava Province, Zinkiv District» (23/12/1903).....	600
• «To the Office of the Russian Museum of Emperor Alexander III – a Report by I.A. Zaretskyi» (23/12/1903).....	602
• «Tiles» (1908).....	605

ABOUT CO-AUTHORS608

MOMENTS OF TEAMWORK.....614

INDEX OF NAMES.....620

GEOGRAPHIC INDEX.....624

Information.....627